

FET KOMMUNE

Årlig oversikt over folkehelsen

2018

- sammen skaper vi trivsel og utvikling i Fet

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	2
2	Befolkningssammensetning	3
3	Oppvekst og levekår	4
4	Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø	5
5	Skader og ulykker	6
6	Helserelatert adferd.....	7
7	Helsetilstand.....	8
8	Forklaring til tabeller.....	9
9	Kilder	10

1 Innledning

Dette dokumentet er utarbeidet med bakgrunn i folkehelseloven §§ 5 og 6 og forskrift om oversikt over folkehelsen §§ 3, 4 og 5, samt veileder om oversikt over helsetilstand.

Folkehelseloven gir kommunene ansvar for å ha en oversikt over helsetilstanden i befolkningen, samt de positive og negative faktorene som virker inn på denne. Det skal foreligge et skriftlig dokument hvert fjerde år, som skal ligge til grunn for det langsiktige folkehelsearbeidet og arbeidet med kommunal planstrategi. I tillegg skal kommunen også ha en løpende oversikt over folkehelsen som skal ligge som grunnlag for det fortløpende folkehelsearbeidet.

Den 4-årige oversikten over folkehelsen, «Oversikt over helsetilstanden og påvirkningsfaktorene 2015-2019», ble utarbeidet sammen med kommunedelplan for folkehelse i 2015 (Folkehelseplanen). Dokumentet er tilgjengelig på kommunens nettsider, og ligger som grunnlag for folkehelseplanen og planstrategien.

Dokumentet «Årlig oversikt over folkehelsen» er utarbeidet som svar på kommunens plikt til løpende oversikt over folkehelsen jf. § 4 i forskrift om oversikt over folkehelsen. Krav i forskrift om oversikt over folkehelsen med veileder, er ivaretatt i forhold til innhold og tema. Hensikten med dette dokumentet er at det skal være kortfattet og lettlest. Hvert tema har en kort beskrivelse av status og en definisjon av hovedutfordringene. Hovedutfordringene blir understøttet av diagrammer, og det er en punktvis beskrivelse av mulige årsaker og konsekvenser.

Årlig oversikt over folkehelsen i Fet oppdateres og publiseres hver år. En slik årlig oversikt vil kunne gi et godt, faglig grunnlag for beslutninger i administrasjonen og hos politikere - slik at Fet kommune kan jobbe for bedre folkehelse og utjevning av sosiale helseforskjeller ved å tenke helse i alt vi gjør!

2 Befolkningssammensetning

Status

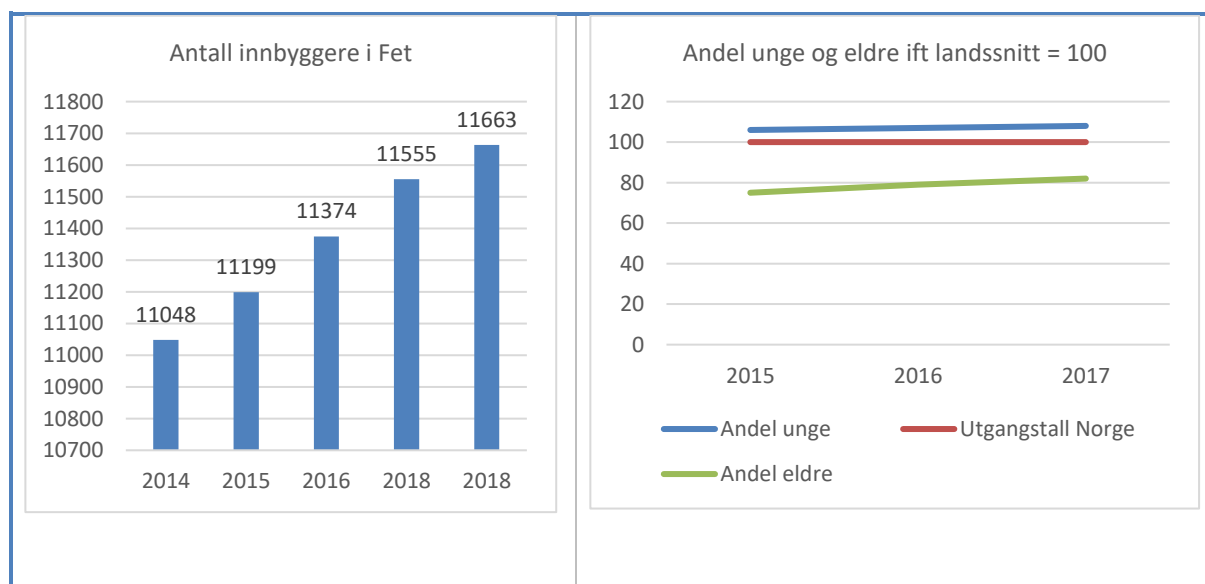
Befolkningssammensetning beskrives med grunnlagsdata om befolkningen som antall innbyggere, alders- og kjønnsfordeling, sivilstatus, etnisitet, flyttemønster osv. Denne type informasjon er viktig i vurderingen av øvrig informasjon, men kan også være vesentlig i seg selv som del av utfordringsbildet for folkehelsen.

Fet kommune består av 11.663 innbyggere per 01.01.18. Det er en relativt ung befolkning med en større andel barn enn landsgjennomsnittet og færre eldre over 80 år selv om andelen er økende. Generelt i samfunnet ser vi at andelen eldre øker, og dette kan føre med seg økt behov for helsehjelp. Stor andel barn i kommunen kan gi økt press på tjenester til barn. Andel av befolkningen i yrkesaktiv alder er omtrent lik som resten av landet.

Forventet levealder for Fet sin befolkning er 82,4 år for kvinner og 79,8 år for menn, noe som for menn er tilnærmet likt fylket som helhet. Forventet levealder for kvinner er noe lavere i Fet enn i fylket og landet som helhet.

Hovedutfordringer

- Befolkningsvekst
- Dimensjonere tjenester ift andel barn i kommunen

Mulige årsaker

- Tilflytting
- Nybygging
- Attraktivitet

Mulige konsekvenser

- Økt behov for og press på infrastruktur og tjenester
- Økte samfunnskostnader

3 Oppvekst og levekår

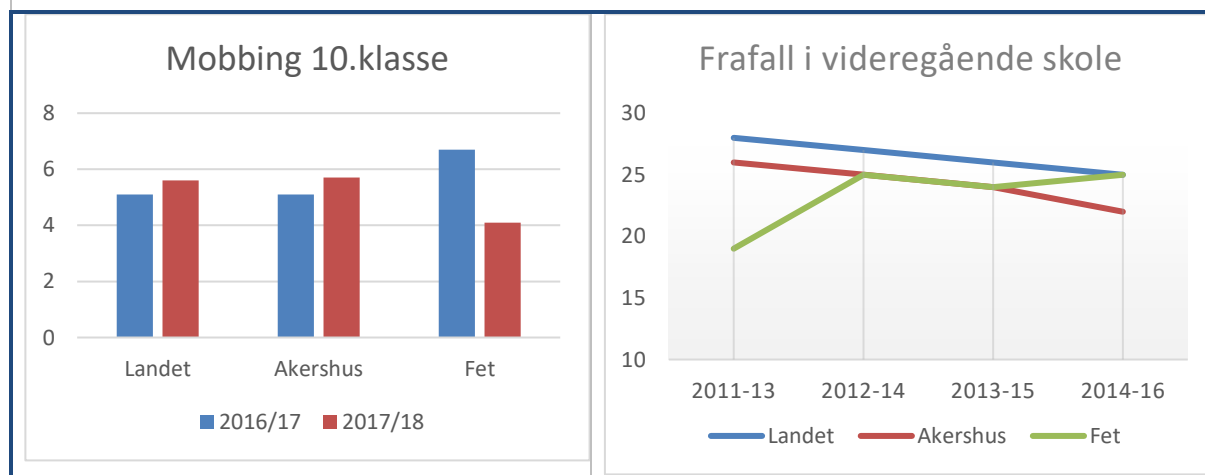
Status

Oppvekst og levekår er viktige premisser for helse og livskvalitet. Folks helse er i stor grad bestemt av sosioøkonomiske levekår som utdanningslengde, inntekt og yrke. I Fet kommune har innbyggerne høyere median inntekt, og det er færre lavinntektshusholdninger enn i fylket og landet som helhet. Det er færre barn og unge (0-17) som lever i familier med lavinntekt sammenlignet med resten av landet. Kommunen har en høyere andel personer med fullført videregående enn gjennomsnittet i landet, men lavere andel personer med fullført høyskole eller universitet. Det er færre eneforsørgere i Fet sammenlignet med fylket og landet som helhet. Arbeidsledigheten i Fet er tilnærmet gjennomsnittet i landet. Kommunen har færre personer på uføretrygd og arbeidsavklaringspenger enn landet som helhet.

Andelen frafall i videregående skole har holdt seg stabil de senere årene, men viser ikke tegn til å gå ned. Den er lik landsgjennomsnittet, men noe høyere enn snittet i fylket forøvrig. Både landet og fylket har hatt en nedadgående trend. Trivsel på 7. og 10. trinn har falt, og ligger nå lavere enn gjennomsnittet i fylket og landet. Allikevel ser det ut som andelen mobbing i 10. trinn er gått ned, og ligger lavere enn gjennomsnittet i fylket og landet. Det har vært mye byggearbeider på ungdomsskolen siste året, og det kan hende dette har påvirket elevenes trivsel. Dette kan følges opp nærmere av skolen. At mobbetallene er gått ned er bra, når vi vet at barn og unge utsatt for mobbing har dobbelt så høy risiko for å utvikle psykiske helseplager som sine jevnaldrende.

Hovedutfordringer

Fortsette arbeidet mot mobbing
Forebygge frafall i videregående skole

Mulige årsaker

- Ulikheter i sosioøkonomiske forhold
- Psykososiale forhold

Mulige konsekvenser

- Psykiske helseplager hos de som bli mobbet
- Økte sosiale helseforskjeller

4 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

Status

Fet har høy dekningsgrad for vann levert av godkjenningsspliktig vannverk og vannkvaliteten levert fra disse er god både med tanke på hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet. Badevannskvaliteten ved de mest besøkte friluftsbadene måles hvert år og bedømmes å være god. Grunnet kvikksølvinnhold er det ikke tilrådelig å spise selvtanget abbor eller gjedde over 25 cm. Sannsynlighet for radon i bebyggelse vurderes ut fra naturgitte forhold som lav. Kommunen er i influensområdet for det nasjonale anlegget for deponering og lagring av lav- og middels radioaktivt avfall i Himdalen og for Institutt for energiteknikk på Kjeller. Begge er underlagt streng myndighetskontroll.

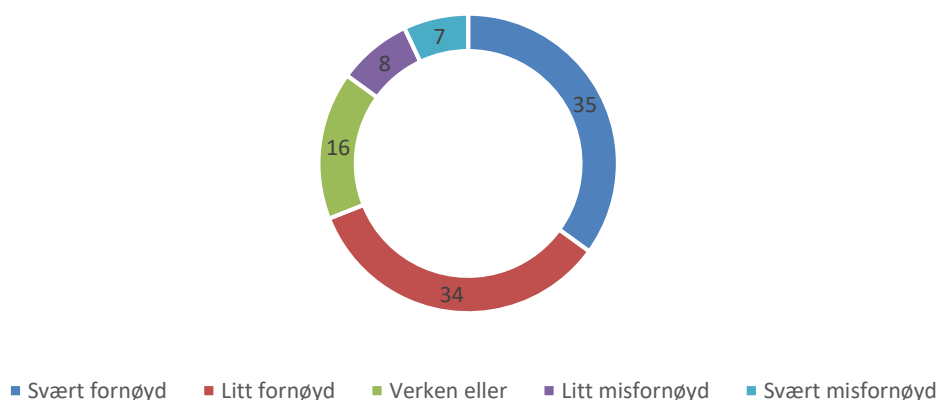
Turstier og nærmiljøanlegg som er åpne for alle er viktig i et folkehelseperspektiv og kan ha større betydning enn anlegg for organisert idrett. Fet kommune har mange fine friluftsområder. Frivilligheten i Fet legger ned et stort og målrettet arbeid med tilrettelegging av turstier. Postkassetrimmen ble i 2018 utvidet med to nye turer, Tretysjøhytta og Bukkåskoia. Hvor fornøyd ungdommen er med lokalmiljøet sitt er tilsvarende som for landsgjennomsnittet.

Arbeidet som startet i 2014 med kartlegging av inneklime i offentlige bygg fortsetter.

Hovedutfordringer

- Øke hverdagsaktiviteten
- Gode møteplasser i sentrum og nærmiljøene

Hvor fornøyd er ungdommen med lokalmiljøet sitt -svar i % (Ungdata 2018)

Mulige årsaker

- Naturgitte og menneskeskapt forhold
- Aktivt og variert forenings- og kulturliv

Mulige konsekvenser

- Miljøfaktorer kan påvirke folkehelsen både i positiv og negativ retning

5 Skader og ulykker

Status

Generelt skiller ikke kommunen seg spesielt ut fra nabokommuner og landsnittet når det gjelder skader og ulykker. Antall skader behandlet i sykehus er ikke tydelig forskjellig fra landsnivået

Forebygging av skader og ulykker gir imidlertid stor helsegevinst i form av økt livskvalitet og flere leveår i befolkningen. Ulykker og skader kan i stor grad forebygges. Strukturelle tiltak som lov-, produkt- og miljøendringer har vist seg å være særlig effektive. Også adferdsendrende tiltak (spesielt belønningssystemer) kan gi gode resultater. Holdningsendrende tiltak gir derimot sjelden effekt alene.

Vold: I følge Ungdataundersøkelsen 2018 svarer mellom 8 - 12 % av elevene på at de har blitt slått av en voksen i familien en eller flere ganger siste år. Trenden viser en økende tendens. Antall brukere målt som antall døgnopphold hos Romerike krisesenter har økt med 32% fra 2014 til 2017. I de fleste tilfeller er voldsutøver ektefelle eller samboer. Siden en stor andel av de som utsettes for vold ikke melder ifra eller forteller noen i hjelpeapparatet om dette, ligger det store utfordringer i det å kunne gjenkjenne tegn på vold, spørre om vold og å iverksette nødvendige tiltak når vold mistenkes.

Hovedutfordringer

- Å gjenkjenne tegn på vold, melde på mistanke og å samhandle godt på tvers

Mulige årsaker

Skader og ulykker: manglende fysisk tilrettelegging eller andre strukturelle tiltak
Vold: Psykisk sykdom, kjønns-roller, vold i barndommen, kulturell bakgrunn, rus/alkohol

Mulige konsekvenser

Ulykker og vold kan medføre død, fysisk/psykisk sykdom/skade, manglende mestring av skole/arbeidsliv, store samfunnskostnader

6 Helserelatert adferd

Status

Helserelatert adferd handler om den adferden som særlig spiller inn på helsen vår i negativ eller positiv forstand. Det er først og fremst grad av fysisk aktivitet, kostholdsvaner og bruk av rusmidler som trekkes frem, men grad av sosialt nettverk og sosial interaksjon kan også bety mye for helsen. Ser man på helsereelatert adferd i befolkningen som helhet, finner man at de med lavere inntekt og lavere utdanning oftere har lavere fysisk aktivitet, dårligere kosthold og mer bruk av rusmidler enn de med høy inntekt og utdanning. Dette er del av det som kalles sosial ulikhet i helse. I Fet er det mindre inntekstulikheter enn landsgjennomsnittet, noe som kan bety mindre sosial ulikhet.

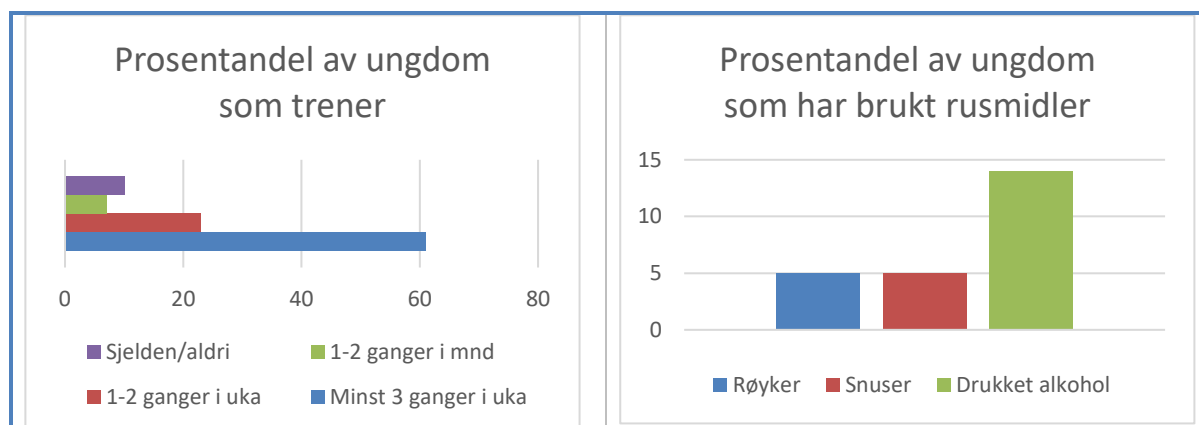
Et sunt kosthold er viktig for god helse i alle aldre. Utviklingen av overvekt og fedme kan bremses ved å rette tiltak mot barn og deres fysiske og sosiale miljø, heriblant kosthold. Viktige arenaer for dette arbeidet er helsestasjon, barnehager og skoler/SFO.

Det er lite tall på fysisk aktivitet blant voksne i Fet, men ungdommen er aktive. Ungdatatall fra 2018 viser at 84% trener mer enn 1 gang i uka, og av disse trener flertallet mer enn 3 ganger i uka.

Blant ungdom er det også lite bruk av tobakk. 95% av ungdomsskoleelevene verken røyker eller bruker snus. Det er også lite bruk av rusmidler i ungdomsgruppa. På ungdomsskolen sier 86 % av elevene at de aldri har smakt alkohol, og kun 3% har prøvd hasj. Det å bruke rusmidler gir ikke mye status i ungdomsgruppa, viser Ungdataundersøkelsen.

Hovedutfordring

Opprettholde høy andel fysisk aktivitet, og gode vaner i forhold til tobakk og rusmidler hos ungdommen

Mulige årsaker

- Godt tilrettelagt for fysisk aktivitet og organisert aktivitet for ungdom
- Gir lite status å bruke rusmidler i ungdomsmiljøet

Mulige konsekvenser

- Flere unge er fysisk aktive
- Godt utgangspunkt for rusforebyggende arbeid
- Mye press på å være fysisk aktiv/trene

7 Helsetilstand

Status

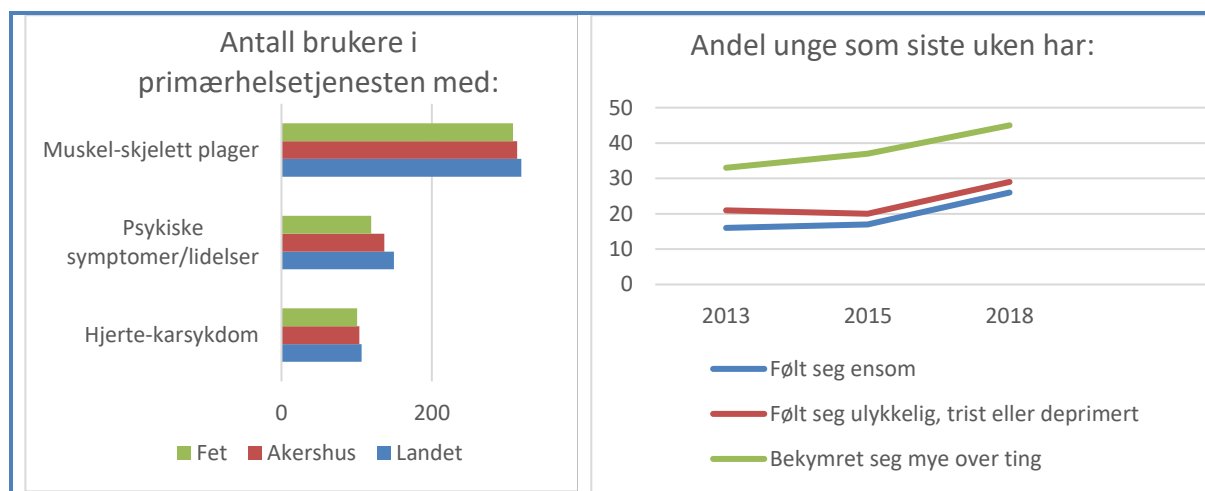
Helsetilstanden er summen av psykisk og somatisk helse og uhelse hos et individ. De fleste parameterne på somatisk og psykisk helse kommer godt ut for befolkningen i Fet kommune, sammenlignet med gjennomsnittet i landet som helhet. Vi har færre med psykiske helseplager i primærhelsetjenesten enn landsgjennomsnittet, færre med muskel- og skjelettplager, færre med hjerte/kar sykdom og færre innleggelser pga KOLS.

Andelen nye tilfeller av kreft er stort sett lik landet for øvrig, men med en noe høyere og økende andel nye tilfeller av tykk- og endetarmskreft for begge kjønn. Både kvinner og menn har en høyere dødelighet av kreft i Fet, sammenlignet med landet og Akershus. For menn er den stabilt litt høy, mens for kvinner er den fallende. Den forventede levealderen for menn er litt bedre enn landsgjennomsnittet, mens den for kvinner er omtrent lik landsgjennomsnittet.

Ungdom er stort sett godt fornøyd med helsa si. Allikevel har det vært en økning fra 2015 i andelen som sier de er ensomme, ulykkelige og triste, og som bekymrer seg mye. Dette gjelder særlig jenter. Det er vanskelig å vite om dette speiler en reell økning i psykisk uhelse blant ungdom. Ungdomstiden er en sårbar periode som byr på store omveltninger, også mentalt. Mange sliter psykisk i perioder, men for de fleste er det forbigående. For noen vil imidlertid de psykiske symptomene vedvare. Det er derfor viktig å gå i dialog med ungdommen, for å reflektere rundt endringene de rapporterer og mulige årsaker.

Hovedutfordringer

Utforske betydningen av at flere ungdommer rapporterer om negative psykiske symptomer

Mulige årsaker

- Det finnes flere faktorer som kan påvirke utvikling (eller forebygging) av kreft. De viktigste er: tobakk, alkohol, fedme, kosthold og fysisk aktivitet.
- Økt bevissthet rundt psykisk uhelse
- Mye press på å mestre på flere arenaer, samt være tilgjengelig på sosiale medier

Mulige konsekvenser

- Flere unge opplever seg psykisk syke
- Ved å gå i dialog med ungdommen kan man normalisere de psykiske svingningene, og lettere skille vedvarende psykisk lidelse fra forbigående symptomer

8 Forklaring til tabeller

Befolknings sammensetning

- Antall innbyggere i Fet: Viser antall innbyggere i kommunen per 1.1 hvert år. Kilde: Kommunchelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet og SSB.
- Andel barn og eldre i Fet: Andelen av befolkningen i de ulike gruppene 0-17 år og over 80 år, i forhold til landsgjennomsnitt gitt i forholdstall for 2017 (Norge = 100). Kilde: Kommunchelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

Oppvekst og levekår

- Mobbing 10.klasse: Andelen elever på 10.trinn som har opplevd mobbing fra andre elever den siste måneden, i prosent av alle elever som deltok i Elevundersøkelsen. Kilde: Elevundersøkelsen, Utdanningsdirektoratet (Kommunchelsa statistikkbank, FHI)
- Frafall videregående skole: andelen personer som har startet grunnkurs videregående skole men ikke oppnådd studie- eller yrkeskompetanse etter 5 år (i prosent av alle som har startet grunnkurs videregående det året). De som fortsatt er i videregående etter 5 år regnes ikke som frafalt. 3 års glidende gjennomsnitt. Kilde: Kommunchelse statistikkbank, Folkehelseinstituttet

Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

- Viser svarfordelingen på spørsmålet «Hvor fornøyd er du med lokalmiljøet ditt» stilt i ungdataundersøkelsen 2018

Skader og ulykker

- Viser prosentandel av ungdomsskoleelever som i ungdataundersøkelsen 2018 oppgir å ha blitt utsatt for trusler om vold minst en gang i løpe av siste år

Helserelatert atferd

- Prosentandel av ungdom som trener: Andel ungdomsskoleelever som svarer på «Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten og svett?» i prosent av total antall svar. Kilde: Ungdataundersøkelsen 2018.
- Prosentandel av ungdom som har brukt rusmidler: Andel ungdomsskoleelever som sier de røyker eller snuser (daglig, ukentlig, sjeldnere enn 1 gang i uka) eller har drukket alkohol (hver uke, 1-3 ganger i måneden, av og til men ikke så ofte som månedlig), i prosent av total andel svar. Kilde: Ungdataundersøkelsen 2018

Helsetilstand

- Antall brukere i primærhelsetjenesten med: Antall unike personer i kontakt med fastlege eller legevakt for de ulike diagnosene (for muskel- og skjelettrelaterte plager/sykdomsdiagnoser inkluderes også kontakt med fysioterapeut og kiropraktor) per 1000 innbyggere per år. Dersom en person har vært i kontakt med fastlege eller legevakt flere ganger i løpet av kalenderåret med samme sykdom/lidelse, telles vedkommende kun én gang. Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, FHI
- Andel unge som siste uken har: Andel ungdomsskoleelever som svarte at de siste uken hadde følt seg «ganske mye» eller «veldig mye» plaget av de ulike alternativene («følt deg ensom», «følt deg ulykkelig, trist eller deprimert», «bekymret deg for mye om ting»), i prosent av det totale antallet svar. Kilde: Ungdataundersøkelsen 2018

9 Kilder

Folkehelseinstituttet, Kommunehelsa statistikkbank, Norgeshelsa statistikkbank, SSB (KOSTRA), Akershus fylkeskommune statistikkbank, Skoleporten; Utdanningsdirektoratet, Fet og Rælingen lensmannskontor, Romerike krisesenter, fastlegene i Fet, Ungdata undersøkelsen i Fet 2015, Fet kommune, Mattilsynet og Statens vegvesen.

Folkehelseloven. *Lov av 24. juni 2011 nr. 29 om folkehelsearbeid*. Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29?q=folkehelseloven>

Forskrift om oversikt over folkehelsen. Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2012-06-28-692?q=folkehelseloven>

Helsedirektoratet (2013). God oversikt - en forutsetning for god folkehelse. En veileder til arbeidet med oversikt over helsetilstanden og påvirkningsfaktorer. (Veileder IS-2110). Hentet fra <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/50/God-oversikt-en-forutsetning-for-god-folkehelse-IS-2110.pdf>

Kommunedelplan for folkehelse 2015-2019

- Oversikt over helsetilstanden og påvirkningsfaktorer 2015-2019